

JACEK CZARECKI

*Kredyt bankowy i faktoring
– źródła finansowania substytucyjne czy komplementarne?*

Bank loan and factoring - The substitute or complementary sources of financing?

Abstrakt: Niniejszy artykuł ma do zrealizowania dwa zasadnicze cele. Pierwszym jest ukazanie najważniejszych powodów wykorzystania przez przedsiębiorstwa dwóch popularnych instrumentów krótkookresowego finansowania tj. kredytu bankowego i faktoringu. Drugim jest próba odpowiedzi na pytanie czy źródła te muszą być wobec siebie substytucyjne czy też mogą być komplementarne?

Opracowanie prezentuje wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w przedsiębiorstwach wykorzystujących w swojej działalności gospodarczej faktoring. Badaniem zostały objęte 43 podmioty o różnej klasie wielkości mające siedzibę na terenie całej Polski. Zaprezentowane rezultaty badań wskazują, że jednoczesne zastosowanie faktoringu i krótkookresowego kredytu bankowego, jako zewnętrznych źródeł finansowania działalności, wcale się nie wyklucza, a nawet może przynieść przedsiębiorstwu wiele korzyści ekonomicznych. Można więc na tej podstawie zaryzykować stwierdzenie, iż instrumenty te mogą być wykorzystywane na zasadzie komplementarności.

1. WPROWADZENIE

Introduction

Prawidłowe prowadzenie bieżącej działalności operacyjnej przez przedsiębiorstwa, adekwatne do panujących warunków gospodarczych, a także dalszy rozwój, szczególnie małych i średnich firm, uwarunkowane są w bardzo dużym stopniu dostępnością źródeł finansowania. Na każdym etapie cyklu życia podmiotu konieczne jest bowiem posiadanie przez niego kapitału. Znaczna część jednostek gospodarczych, głównie wy-

wodzących się z sektora MSP, funkcjonujących na rynku nie jest w stanie wygenerować na tyle dużych nadwyżek finansowych, by móc przeznaczyć je na działalność operacyjną i przyszłe inwestycje. Przedsiębiorstwa te zmuszone są więc do zastosowania zewnętrznych źródeł finansowania. Jednostki gospodarcze mogą obecnie korzystać z szerokiego zakresu alternatywnych instrumentów zewnętrznego finansowania swojej działalności, które polski rynek finansowy oferuje wszystkim zainteresowanym pozyskaniem środków pieniężnych firmom. Różnorodne pochodzenie zasobów finansowych będących w posiadaniu podmiotów gospodarczych powinno skłaniać je do zastosowania ich w najkorzystniejszych w danych warunkach rynkowych ścieżkach operacyjno-rozwojowych. Niniejsze opracowanie ma dwa zasadnicze cele. Pierwszym jest ukazanie najważniejszych powodów wykorzystania przez przedsiębiorstwa dwóch popularnych instrumentów krótkookresowego finansowania tj. kredytu bankowego i faktoringu. Drugim jest próba odpowiedzi na pytanie czy źródła te muszą być wobec siebie substytucyjne czy też mogą być komplementarne?

2. ZASADNICZE RÓŻNICE POMIĘDZY KREDYTEM BANKOWYM A FAKTORINGIEM

The main differences between bank loan and factoring

Kredyt bankowy i faktoring, pomimo iż realizują taki sam zasadniczy cel, jakim jest dostarczenie firmie środków pieniężnych, posiadają jednak wiele różnicujących je cech. W tabeli 1 dokonano całościowego porównania krótkoterminowego kredytu bankowego i faktoringu pod kątem najważniejszych zmiennych charakteryzujących te dwa podstawowe odpłatne źródła finansowania krótkookresowego, które wykorzystywane są przez przedsiębiorstwa.

Tab. 1. Ocena porównawcza faktoringu i krótkoterminowego kredytu bankowego
The differences of bank loan and factoring

Zmienna różnicująca	Faktoring	Kredyt bankowy
Przeznaczenie instrumentu	Dla firm będących w trudnej sytuacji finansowej, nie mających często szans na uzyskanie kredytu	Dla podmiotów wiarygodnych kredytowo (o dobrej sytuacji finansowej)
Procedura zawarcia umowy	Najczęściej szybka, uproszczona analiza sytuacji finansowej faktora i jego dłużników	Najczęściej długotrwała, sformalizowana procedura oceny zdolności kredytowej przedsiębiorstwa
Czas oczekiwania na środki pieniężne	Krótki, w wielu przypadkach maksymalnie do 48 godzin	Zazwyczaj długi czas oczekiwania na środki, zróżnicowany w bankach

Zabezpieczenie umowy	Zwykle brak konieczności ustanowienia zabezpieczenia, sama wiarygodność jest zabezpieczeniem	Obowiązkowe przedstawienie zabezpieczenia umowy, najczęściej zabezpieczenia majątkowe
Koszt pozyskania finansowania	Wyższy koszt finansowania niż w przypadku kredytu	Niższy koszt długu niż przy zastosowaniu faktoringu
Cel wykorzystania uzyskanych środków pieniężnych	Dowolny cel przeznaczenia otrzymanych środków	Obowiązek wykorzystania środków zgodnie z celem, na jaki kredyt został przyznany
Wpływ spłaty zadłużenia na zasoby finansowe firmy	Brak konieczności spłaty pozyskanych przez podmiot środków (nastąpiła bowiem jedynie zamiana należności na gotówkę)	Spłata kredytu (jednorazowa lub w ratach) powoduje wypływ środków i w konsekwencji zwykle wzrost zapotrzebowania na kapitał
Możliwość ochrony przed ryzykiem nieterminowych płatności	Zastosowanie faktoringu bez prawa regresu całkowicie eliminuje ryzyko opóźnień w spłacie należności	W żaden sposób nie ogranicza ryzyka nieterminowej spłaty zobowiązania przez dłużnika firmy
Koszt odsetek za opóźnienia w spłacie długu	Odsetkami za nieterminową płatność obciążani są zazwyczaj kontrahenci faktoranta	Odsetki karne za opóźnienia w spłacie kapitału obciążają zawsze kredytobiorcę
Wpływ na strukturę bilansu	Następuje zamiana należności na środki pieniężne, co w konsekwencji powoduje poprawę wskaźników płynności, zadłużenia i rentowności	Następuje podwyższenie stanu zobowiązań po stronie pasywów, co w konsekwencji prowadzi do pogorszenia wskaźników płynności finansowej
Wpływ na możliwość dalszego zadłużania się podmiotu	Faktoring nie blokuje dostępu do pozyskania innych źródeł finansowania, a poprzez poprawę wskaźników finansowych podwyższa zdolność kredytową firmy	Zbyt wysoki poziom zobowiązań kredytowych powoduje pogorszenie wskaźników zadłużenia, co w konsekwencji może prowadzić do ograniczenia dalszego kredytowania podmiotu
Dodatkowe beneficyjne wynikające z umowy dla kapitałobiorcy	Możliwość skorzystania przez firmę z dodatkowych usług, takich jak: windykacja, inkaso czy doradztwo	Brak jakichkolwiek dodatkowych korzyści poza uzyskaniem kapitału

Źródło: Opracowanie własne.

Faktoring jest niewątpliwie dużo bardziej elastycznym niż kredyt bankowy źródłem krótkoterminowego finansowania działalności przedsiębiorstw. Za jego pomocą środki pieniężne może pozyskać firma o niskim standingu finansowym, mająca problemy płatnicze, a nawet nie posiadająca zdolności kredytowej. Z tego źródła finansowania działalności mają szansę skorzystać podmioty nie mające w praktyce możliwości otrzymania kredytu bankowego, co wynika z braku konieczności ustanawiania kosztownych zabezpieczeń oraz szybkiej i uproszczonej analizy sytuacji finansowej kapitałobiorcy, gdyż poza nim za zwrot środków odpowiadają także jego dłużnicy.

Zastosowanie faktoringu powoduje jedynie powiększenie zasobów gotówkowych jednostki poprzez zamianę należności na środki pieniężne. Nie rodzi natomiast, w przeciwieństwie do kredytu bankowego, skutków wypływu gotówki z przedsiębiorstwa związanej ze spłatą pożyczonego kapitału. Przedsiębiorstwo samo bowiem może decydować o momencie przedstawienia należności do wykupu i terminie otrzymania środków pieniężnych, których nie będzie musiała zwrócić. Wykorzystanie tego źródła finansowania umożliwia przyspieszenie obiegu kapitału obrotowego w podmiocie, a tym samym pozwala na właściwe kształtowanie polityki terminów płatności wobec dostawców jak i odbiorców.

Wykorzystanie faktoringu powoduje również poprawę wskaźników rentowności, płynności i zadłużenia. Konsekwencją podniesienia stopy zyskowności i wypłacalności przedsiębiorstwa może być z kolei podwyższenie jego wiarygodności kredytowej. Oznacza to, że faktoring jest doskonałym instrumentem przygotowującym sprawozdania finansowe jednostki do ich weryfikacji dokonywanej przez banki w toku analizy zdolności kredytowej. Dodatkowo należy podkreślić, że nie blokuje on w żaden sposób dostępu podmiotu do innych zewnętrznych kapitałów. Faktoring posiada więc wszelkie predyspozycje by być podstawowym źródłem krótkoterminowego finansowania obcego małych i średnich firm.

3. ZAKRES I METODOLOGIA BADAŃ

The range and methodology of the research of enterprises

Autor publikacji przeprowadził w 2005 r. badania ankietowe w przedsiębiorstwach wykorzystujących w swojej działalności gospodarczej faktoring. Badaniem zostały objęte 43 podmioty o różnej klasie wielkości mające siedzibę na terenie całej Polski. Odpowiadające jednostki gospodarcze zostały zaklasyfikowane do poszczególnych grup wielkości na podstawie ustawowego wymogu dotyczącego zatrudnienia. Według tego podstawowego zastosowanego kryterium doboru podmiotów do próby badawczej rozkład firm był następujący: 39% stanowiły jednostki małe, 33% średnie, a 28% duże. W grupie małych podmiotów zanotowano 35% udział firm zatrudniających do 9 osób włącznie i 65% udział jednostek o zatrudnieniu od 10 do 49 pracowników. Badane przedsiębiorstwa występowały w różnych formach organizacyjno – prawnych prowadzenia działalności gospodarczej. Dominującymi formami były: spółka z ograniczoną odpowiedzialnością stanowiąca ponad 32% badanej grupy i spółka akcyjna stanowiąca 28%. Udział przedsiębiorstw osób fizycznych w zbiorowości wyniósł blisko 21%, spółek jawnych 12%, zaś spółdzielnie stanowiły 7% próby.

Wyróżniono trzy główne odmiany dominującego rodzaju działalności gospodarczej. Wśród badanych podmiotów prawie 49% prowadziło działalność produkcyjną, jednostek handlowych było nieco ponad 39%, zaś niespełna 12% respondentów reprezentowało usługi. Z punktu widzenia terytorium, blisko 42% ankietowanych przedsiębiorstw

scharakteryzowało rynek działania swojej firmy jako rynek ogólnopolski. Prawie 35% odpowiadających podmiotów stwierdziło, że ich działalność operacyjna jest zorientowana na rynek międzynarodowy. Tak duży odsetek jednostek gospodarczych w ten sposób określających rynek, na którym prowadzą działalność, świadczy o ich dużym potencjale ekonomiczno-handlowym. W ankietowanej grupie na zasięg regionalny swojego rynku działania wskazało tylko nieco ponad 16% przedsiębiorstw, zaś jako rynek lokalny scharakteryzowało go zaledwie 7% pytanym podmiotów. Spośród ankietowanych firm 93% zadeklarowało, że w analizowanym okresie wygenerowało dodatni wynik finansowy roku obrotowego, zaś 7% odpowiedziało, że uzyskało ujemną jego wielkość.

4. CELE WYKORZYSTANIA KREDYTU BANKOWEGO I FAKTORINGU PRZEZ PRZEDSIĘBIORSTWA

The main purposes of using bank loan and factoring by enterprises

W grupie ankietowanych przez autora jednostek gospodarczych stosujących faktoring jako źródło finansowania działalności, aż 91% przedsiębiorstw korzystało równocześnie z kredytów bankowych.

Pomimo że, środki pieniężne pozyskiwane z obydwu tych źródeł służą finansowaniu krótkoterminowemu firm, ich cel przeznaczenia był zróżnicowany i dodatkowo odmienny w podmiotach z sektora MSP od jednostek dużych. Głównym celem wykorzystania zasobów finansowych otrzymanych od instytucji faktoringowych był zakup surowców i towarów (66% wskazań). Środki pieniężne z kredytów bankowych w dominującym zakresie również przeznaczone były na ten cel (odpowiedziało tak 65% przedsiębiorstw). Faktoring w badanych firmach wykorzystywany był także na spłatę zobowiązań własnych (55% wskazań) i sfinansowanie wzrostu poziomu należności (45% wskazań). Gotówka postawiona do dyspozycji kredytobiorców spożytkowana została w dużej mierze na spłatę zobowiązań bieżących (odpowiedź udzielona przez 50% podmiotów) oraz sfinansowanie zakupu nowych maszyn i urządzeń (45% wskazań). Zaledwie 15% firm stwierdziło, że kredytem bankowym sfinansowany został przyrost należności handlowych.

Najważniejszym, dla 63% małych i średnich jednostek gospodarczych, celem przeznaczenia środków pieniężnych uzyskanych poprzez faktoring był zakup surowców i towarów (por. tabela 2). Prawie połowa respondentów przyznała, że instrument ten był wykorzystywany do sfinansowania wzrostu poziomu należności. Oznacza to, że ten właśnie sektor najczęściej zmuszany jest do przyjęcia warunków dostaw narzucanych przez duże podmioty i najdotkliwiej odczuwa narastanie zatorów płatniczych. W dalszej kolejności środki z faktoringu służyły także do spłaty zobowiązań własnych.

Wśród dużych przedsiębiorstw, aż 91% zadeklarowało, że gotówka otrzymywana od faktorów zostawała spożytkowana głównie na regulowanie bieżących płatności. Prawie trzech na czterech faktorantów twierdziło, że środki pieniężne przeznaczało na

zakup surowców i towarów, a 36% podmiotów, iż wykorzystywało je do sfinansowania przyrostu należności handlowych. 18% dużych firm przyznało również, że za pomocą zasobów pieniężnych uzyskanych z faktoringu dokonało zakupu nowych maszyn i urządzeń.

Tab. 2. Cele wykorzystania faktoringu w ankietowanych przedsiębiorstwach
The purposes of using factoring by surveyed entrepreneurs

Cel wykorzystania środków	Udział w %	
	MSP	Duże firmy
Zakup surowców i towarów	63	73
Wzrost poziomu należności	48	36
Splata zobowiązań własnych	41	91
Zakup nowych maszyn i urządzeń	0	18

Źródło: Badania własne.

Z analizy odpowiedzi uzyskanych od ankietowanych małych i średnich jednostek gospodarczych wynika, że dominującym celem przeznaczenia krótkoterminowych kredytów bankowych, podobnie jak w przypadku faktoringu, był zakup towarów i surowców (por. tabela 3). Oznacza to, że najważniejszym powodem, dla którego przedsiębiorstwa z sektora MSP poszukują krótkookresowych kapitałów obcych jest konieczność sfinansowania za ich pomocą wzrostu poziomu zapasów (półproduktów, materiałów czy towarów). Istotnymi celami wykorzystania kredytów bankowych są także splata zobowiązań własnych (43% wskazań) oraz zakup nowych maszyn i urządzeń (potwierdza to 36% respondentów). Zdecydowanie rzadziej kredytem bankowym finansowany był przyrost należności handlowych. Postąpiło tak 11% ankietowanych podmiotów.

Tab. 3. Cele wykorzystania kredytów bankowych w ankietowanych przedsiębiorstwach
The purposes of using bank loan by surveyed entrepreneurs

Cel wykorzystania środków	Udział w %	
	MSP	Duże firmy
Zakup surowców i towarów	64	67
Wzrost poziomu należności	11	25
Splata zobowiązań własnych	43	67
Zakup nowych maszyn i urządzeń	36	67

Źródło: Badania własne.

Interesująco wygląda struktura celów przeznaczenia środków pieniężnych postawionych do dyspozycji dużym firmom z tytułu kredytów bankowych. Ankietowani faktoranci stwierdzili, że trzema równie ważnymi celami wykorzystania zasobów finansowych otrzymanych z tego źródła są: zakup surowców i towarów, spłata bieżących zobowiązań oraz zakup nowych maszyn i urządzeń. Z tezą tą zgodziło się dwie trzecie badanych dużych przedsiębiorstw. Co czwarty respondent przyznał, że kredytem bankowym sfinansował wzrost poziomu należności.

5. PODSUMOWANIE

Summary

Pogłębiona analiza uzyskanych odpowiedzi pozwala wysnuć wniosek, że największe jednostki wykorzystują środki pieniężne uzyskiwane poprzez faktoring i krótkoterminowe kredyty bankowe w dużo szerszy sposób niż robią to małe i średnie podmioty. Aktywnie zarządzając zasobami gotówkowymi otrzymywanymi z zewnętrznych źródeł przedsiębiorstwa są w stanie sfinansować więcej odmiennych celów gospodarczych.

Na podstawie dokonanej oceny porównawczej kredytu bankowego i faktoringu można stwierdzić, iż ten drugi instrument jest niewątpliwie dużo bardziej elastycznym niż kredyt bankowy źródłem krótkoterminowego finansowania działalności przedsiębiorstw. Oczywiście nie w każdych warunkach rynkowych faktoring będzie najbardziej odpowiednim sposobem finansowania. Dokonanie wyboru optymalnego źródła finansowania zawsze powinno bowiem zostać poprzedzone dokładną analizą opłacalności zastosowania poszczególnych instrumentów finansowania, w kontekście aktualnie kształtującej się sytuacji gospodarczej na rynku działania przedsiębiorstwa. W wielu przypadkach zaciągnięcie kredytu bankowego może okazać się dla firmy dużo bardziej korzystne.

Zaprezentowane powyżej wyniki badań potwierdzają tezę, że jednoczesne zastosowanie faktoringu i krótkookresowego kredytu bankowego jako zewnętrznych źródeł finansowania działalności wcale się nie wyklucza, a nawet może przynieść przedsiębiorstwu wiele korzyści ekonomicznych. Można więc na tej podstawie zaryzykować stwierdzenie, iż instrumenty te mogą być wykorzystywane na zasadzie komplementarności.

SUMMARY

The main problem for enterprises in Poland is a low level of own capital. But the existing enterprises in Poland can finance their activity and development from various alternative sources of capital. Two of them are bank loan and factoring. This paper is an attempt to answer for the question are the bank loan and factoring the substitute or complementary sources of financing? The article presents the surveyed entrepreneurs'

targets pointed out by the clients who use bank loan and factoring. The research was carried out by the author on the basis of an analysis of 43 enterprises. The results of studies performed among companies prove that the main purpose of using bank loan and also factoring is possibility to buy raw materials and trade goods. A vast majority (i.e. 65% and 66%) of respondents regard these purpose. The research conclusion has proven that bank loan and factoring are a financing instruments that generates similar benefits but not the same profits for their users so these sources of capital can be complementary used.

dr Jacek Czarecki, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie